

bàtec): del cat. degué passar a un cast. *tabanazo* «golpe o bofetón que se da con la mano: es voz baxa», *DAut.*, i avui és sobretot terme de Múrcia («golpe fuerte y violento», *RmzXarrià*; Lemus). Ara bé això té el seu paral·lel partint de la forma en -c: mall. *tabacada*¹⁰ 'cop, cop de puny' (en aquests pogueren col·laborar el nostre *patxada*, i quelcom semblant al cast. *batacazo*, però no és necessari). Hi ha encara formes desviades diversament, o bé homònims que hi van frec a frec.

En contacte amb *timpan/timbal* o amb *tampar* 'tapar' s'ha alterat en *tampanazo* «porrazo» a Benasc (Ferraz, 100), i en la forma *tampanada* 'bufetada', *tampañè* 'pegar-se, bufetejar-se' no són solament de la Vall d'Aran i de l'alt Cardener (*Can Tampanada* és famós hostal a Gósol, 1926 ---); *tampanada* sento sovint a la V. de Boí: «les *tampanades* que li va donar!» 1953; «a *tampanades* lo va atuir» 1971; també a la Vall d'Assua («li va pegar una t.» Escàs, 1959); *tampañear* usa en parlar d'allà Jlluís Pall. («*tampaniant* lo ramat», *Records de ma vida de pastor*, 65). Cf. els sic. *timpulata* i *timpuluni* 'bufetada', que llegim en teatre del S. XIX (Mangò, *Te. Sicil.* 1961, 237, 116).

Aquests múltiples derivats italians, catalans etc. comproven la gran importància i popularitat de la planta europea coneguda per *tabacco* i variants, i en corroboren els efectes marejadors i narcotitzants. Essent així em sembla molt difícil, si és que és possible, creure que es tracti d'un mer homònim del tabac americà, com sigui que tots els autors del S. XVI insisteixin en els efectes inebriants del tabac sobre els indígenes de les Antilles; darrere els passatges ja citats dels conqueridors del Cauca, de Fz. de Oviedo i del P. Las Casas, fem memòria que Alonso de Santa Cruz testifica que s'emborraxaven amb els «tabacos» ficats en els nadius fins que «cañ sin sentido»; i V.-ne una altra descripció detallada segons Fz. de Oviedo, en l'article de Lenz.

Que això es degué només a l'abús de la Nicotiana Tabacum o més aviat al de la Piptadenia Peregrina *coboba* (que els feia tornar com folls: Friederici, *Amer. Wb.*, 198-9), ben poc val, puix que els espanyols no distingiren entre les dues plantes, el P. Las Casas manifestament les confon en una sola, i la confusió sembla que ja venia dels aborígens; més direm, que judicant per la declaració d'Oviedo (I, 130-1), sembla que *cobiba* (= *coboba*) va ser verament el nom haitià de la Nicotiana Tabacum. També la vacil·lació *tabaco/tabaque* (com deien els conqueridors del Cauca, de 1540) s'explica millor per un origen aràbic que americà. Davant aquests fets hem de considerar inatacables les raons per negar el caràcter haitià del mot *tabac*, i per sospitar per tant que és denominació hispànica, importada pels primers invasors europeus.

Quan la segona o terça generació, la d'Oviedo i Las Casas, va arribar a «l'Espanyola», es trobaren que el mot ja era d'ús general, i com sigui que a Castella i Cantàbria no era mot gaire conegut, cregueren que era el nom indígena, pel fet de tractar-se d'una planta i un costum eminentment americans. De la ràpida pro-

pagació és prova l'informe de Harrison que el 1588 el fumar ja s'estava generalitzant àdhuc a Anglaterra. Com més antic havia de ser entre els espanyols de les Antilles; i essent així quin valor té l'afirmació lingüística bastant tardana d'Oviedo i Las Casas? Com ja he explicat a l'article corresponent, és també probable que *cigarro* sigui un terme d'importació castellana.

Per a la propagació del nom de la Nicotiana a França [*tabaco* 1555, *tabac* 1599], a Itàlia [c. 1550], a Anglaterra [1577] etc., veg. *BhZRPb.* LIV, 43-47; xci, 190-3; Zaccaria, i Prati, s. v.; Volpi, l. c.; N. E. D.

DERIV.: *Tabacar*, *atabacar*, *entabacar*, *tabacada*, V. supra. *Tabacaire*. *Tabacar* m. *Tabacós*. *Tabaquer*; adj. + *figa tabaquera*: «se triava --- a la tardor un parell o dos de figues *tabaqueres*», JSebPons (*Set Sivelles*, 128). *Tabaquera* [Lab. 1840]. *Tabaqueria*. *Tabaquejar* [Lab. 1840, DAg.]. *Tabaquista* [Belv.]. + *Atabacat* adj. 'de color semblant al del tabac': «el bust Ar. --- és una obra d'art felicíssima --- vaig dar-li aquell bany *atabacat* per matar-li la blancor crua del marbre», mots de l'escultor V. Vallmitjana a NOLLER (O. C. VIII, 252.11).

De *entabancar*: *entabandada*; *entabandador*; *entabandament* [Di. Ort.]. De *tabanada* (supra): *tabanar* 'pegar un cop de costat' (Ribes, *BDC* xxii, 20).

¹ Una colla de traficants de tabac de contraban es prometen «a Banyuls / carregarem de *tabaco* / de pols, o y-també de fums» (MilàF, *Romllo.*, 160, de c. al S. XVIII). Val a dir que davant una vella cançó de contrabandistes d'Olot (S. XVI o XVII?) em quedo en cert dubte: «em diuhen —quin *tabaco* tenes? - —De l'estanc d'Argelaguer / --- al *tabaco* no s'avingué / --- *tabaco* prou ne portava» (id., 122.2, 4, 7). Sembla que el metre demani *tabac* i no pas *tabaco* en els dos primers versos, i el tercer també hauria pogut dir *tabac jo prou ne portava*. ¿S'hauria dit de primer *tabac*, també en el Princ. i després es castellanitza? De manera que la forma *tabaco* seria cosa dels recitadors moderns. Damunt la confluència del Segre amb la Noguera Pallaresa hi ha la gran *Cova o avenc del Tabák* (1956 etc.): hauria pres nom d'un amagatall de paquetaires que en portessin a Balaguer i Tremp?; prenguem nota també que, segons Lladonosa, als voltants de Lleida, de cert «tipus de barrancs en diuen *tabacs*. *Tabac* és nom d'algunes partides rurals del Segrià» (*La Ciutat de Lleida*, 28). De tota manera allò és una suposició ben incerta, perquè aquells versos potser eren enneasíl·labs. És també incert i em guardo d'afirmar-ho, que en la *tana* o tabac andorrà, tan tradicional a tot el Pirineu, hi hagi cap relació amb antics usos d'herbes europees. —² J. M. Miquel i Vergés s'hi oposa en un article publicat en el *Suplemento de Cultura* del diari de Mèxic «Novedades», 12-v-1963, sense més aportació que algun gravat, i traient tota l'erudició del meu article (no sense demostrar que no coneix bé la naturalesa de les fonts que cita, a través de la meva obra: De Goeje, Ibn Al-Baitar, Amengual, i per tant se li n'escapa l'abast). Les raons que dona són sense cap valor. Per